

ПОХІДНІ ЯЛИНОВІ НАСАДЖЕННЯ НПП «ЗАЧАРОВАНИЙ КРАЙ»: МОНІТОРИНГ СТАНУ

Національний природний парк «Зачарований край» (далі НПП) створений на території Хустського (Іршавського, до прийняття Постанови ВРУ № 807-ІХ «Про утворення та ліквідацію районів») району Закарпатської області, відповідно до Указу Президента України № 343/2009 від 21.05.2009 року, на площі 6101 га (5649 га земель у постійному користуванні та 452 га – без вилучення).

Один з основних напрямків наукової та науково-технічної діяльності НПП це здійснення системних спостережень (моніторинг) за станом та динамікою природних комплексів та об'єктів, екосистем та клімату [1]. Детальніше з основними напрямки діяльності НПП та характеристикою території можна ознайомитися у публікації автора [3].

Варто відзначити, що територія НПП на 96,7 % представлена лісовими землями. У породному складі явним домінантом є бук європейський (*Fagus sylvatica* L.) – 92 %, на другому місці ялина європейська (*Picea abies* (L.) H. Karst.) – 6,6 %, на решту порід припадає 1,4 % площі вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок.

Питання погіршення санітарного стану похідних ялиників Карпат є актуальним два останніх десятиліття. При цьому дослідження по даному питанню стосуються переважно державних лісогосподарських підприємств (філій ДП «Ліси України») карпатського регіону [3] та мають тимчасовий характер. Зважаючи на наявність установ ПЗФ на території карпатського регіону та завдання які покладені на них, відповідні дослідження можуть мати системний характер і проводитися на постійній основі. У НПП «Зачарований край» такі

дослідження прозпочаті в 2020 р. Детальніше з об'єктами, методикою та результатами досліджень можна ознайомитися у публікації авторів [5].

У результаті відповідних досліджень встановлено, що похідні ялинові деревостани (зважаючи на санітарний стан ялини загалом) за індексом санітарного стану є: дуже ослабленими – участь ялини у складі 3-4 одиниці, всихаючими – 7-8 одиниць, всохлими – 9-10 одиниць. При цьому насадження ялини за елементом лісу – всохле [5].

Лісівничо-таксаційна характеристика деревостанів на пробних площах (далі ПП) наведена у таблиці.

Табл. Лісівничо-таксаційна характеристика деревостанів на пробних площах, 2020 р.

№ ПП	Склад насадження	Тип лісу	Вік, роки	Загальна к-сть дерев, шт.	Кількість дерев Яле, шт./ %			
					разом	сироростуча	сухостійна	ділова*
1Я	9Яле1Бкл	D ₃ -Бк	68	47	<u>33</u> 70,2	<u>25</u> 75,8	<u>8</u> 24,2	<u>22</u> 88,0
2Я	10Яле+Бкл	D ₃ -Бк	65	65	<u>62</u> 95,4	<u>15</u> 24,2	<u>47</u> 75,8	<u>14</u> 93,3
3Я	9Яле1Бкл	D ₃ -Бк	65	83	<u>73</u> 88,0	<u>11</u> 15	<u>62</u> 85,0	<u>9</u> 81,8
4Я	7Бкл3Яле	D ₂ -Бк	62	92	<u>30</u> 32,6	<u>9</u> 30,0	<u>21</u> 70,0	<u>8</u> 88,9
5Я	4Яле5Бп1Бкл +Яв	D ₃ -Бк	36	143	<u>98</u> 68,5	<u>44</u> 44,9	<u>54</u> 55,1	<u>36</u> 81,8
6Я	6Бкл4Яле	D ₂ -Бк	62	78	<u>26</u> 33,3	<u>10</u> 38,5	<u>16</u> 61,5	<u>10</u> 100,0
7Я	7Яле3Бкл	D ₃ -Бк	67	111	<u>57</u> 51,4	<u>19</u> 33,3	<u>38</u> 66,7	<u>18</u> 94,7
8Я	8Яле2Бкл	D ₃ -Бк	50	72	<u>56</u> 77,8	<u>17</u> 30,4	<u>39</u> 69,6	<u>17</u> 100
9Я	10Яле	D ₃ -Бк	68	44	<u>44</u> 100	<u>14</u> 31,8	<u>30</u> 68,2	<u>14</u> 100,0

Примітка: *частку ділових дерев розраховано від кількості сироростучих дерев Яле

На пробних площах частка сухостійних дерев коливається у межах 24,2-85 %. При цьому лише на одній ПП (1Я) кількість дерев сироростучих є переважаючою (табл.). Середня частка сухостійних дерев становить 64 % від загальної кількості дерев ялини. Варто також відзначити, що із загальної

кількості сироростучих дерев ялини, частка ділових дерев є значною і становить 81,8-100 %. При цьому, за результатами досліджень, можна констатувати, що відповідні насадження досягли віку кількісної стиглості [5].

Крім дослідження санітарного стану, було також встановлено, що у похідних ялинових деревостанах (участь ялини у складі материнського деревостану 7-10 од.) зустрічається значна кількість самосіву і підросту ялини [4]: за шкалою М. М. Горшеніна природне поновлення ялини оцінюється як добре.

Найбільша сумарна кількість самосіву і підросту ялини зустрічається на ПП 2Я та 9Я (рис.). Детальніше з відповідним результатами досліджень можна ознайомитися у публікації авторів [4].

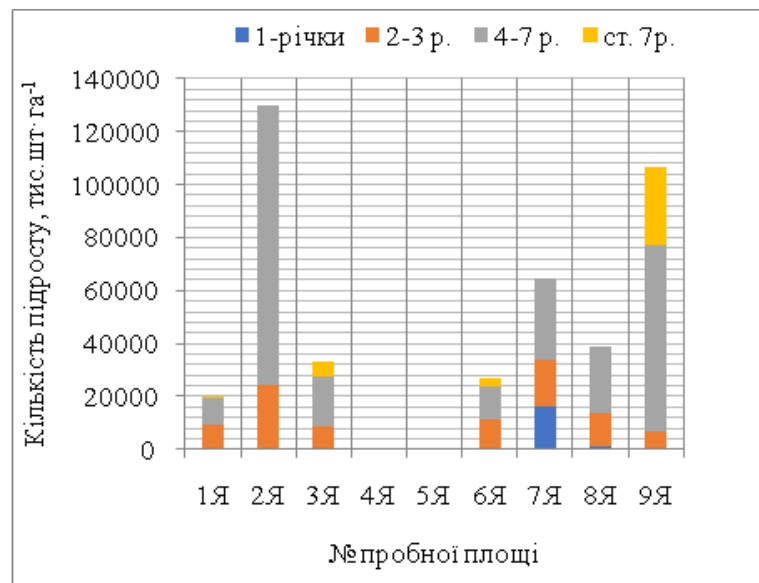

Рис. Сумарна кількість самосіву і підросту ялини на пробних площах за групами віку

Зважаючи на вищенаведені дослідження на ПП можна констатувати: на місці похідних ялинових насаджень, які досягли віку кількісної стиглості, формується молоде покоління лісу з домінуванням у складі ялини, що є очевидно.

Отже, в НПП «Зачарований край» закладенні пробні площі як для моніторингу санітарного стану так і для вивчення особливостей їх природного відновлення. Наявність ПП дасть можливість проводити довготривалі

спостереження за суцесійними змінами, які відбуваються у похідних ялинових насадженнях НПП.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06.1992 № 2456 – XII. [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text).
2. Крамарець В. О. (2021). Ялинники Українських Карпат: стан та підвищення біотичної стійкості. *Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора сільськогосподарських наук*. Львів, 48.
3. Шишканинець І. (2019). НПП «Зачарований край»: десять років діяльності. *Зелені Карпати*, № 1-4, 66-70.
4. Шишканинець І. Ф., Лутак В. В., Феннич В. С., Мигаль А. В. (2021). Природне поновлення та трав'яний покрив у похідних ялинових дерево-станах Національного природного парку «Зачарований край». *Матеріали X-ї міжнародної науково-практичної конференції «Нові технології в геодезії, землевпорядкуванні та природокористуванні» (випуск II)*. – Ужгород: видавництво УжНУ «Говерла», 163-168.
5. Шишканинець І. Ф., Лутак В. В., Феннич В. С. (2021). Санітарний стан похідних ялинових насаджень Національного природного парку «Зачарований край». *Науковий вісник НЛТУ України*, 31.4, 54-58. <https://doi.org/10.36930/40310408>